

ALOIS PAVLŮSEK

Báječná léta s Čezetou

Historie legendární značky

C PRESS

Báječná léta s Čezetou

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Alois Pavlůsek
Báječná léta s Čezetou
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Alois Pavlůsek

Báječná léta s Čezetou

CPress
Brno
2018

Báječná léta s Čezetou

Alois Pavlůsek

Obálka: Martin Sodomka

Odpovědný redaktor: Dalibor Kumr

Technický redaktor: Radek Střecha

Objednávky knih:

www.albatrosmedia.cz

eshop@albatrosmedia.cz

bezplatná linka 800 555 513

ISBN 978-80-264-2222-8

ISBN e- knihy 978-80-264-2312-6

Cena uvedená výrobcem představuje nezávaznou doporučenou spotřebitelskou cenu.

Vydalo nakladatelství CPress v Brně roku 2018 ve společnosti Albatros Media a. s. se sídlem Na Pankráci 30, Praha 4.

Číslo publikace 34736.

© Albatros Media a. s., 2018. Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být kopírována a rozmnožována za účelem rozšiřování v jakékoli formě či jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu vydavatele.

1. vydání

ALBATROS **MEDIA**

Obsah

Jak šla léta s ČZ	7
Motokola	11
1930 – ČZ motokolo	11
1932 – ČZ 76 Kaktus	12
1933 – ČZ 98	14
1937 – ČZ 98	15
1938 – ČZ 98 Holand'an	16
Cestovní motocykly	18
1934 – ČZ 175	18
1936 – ČZ 250	20
1938 – ČZ 350	21
1938 – ČZ 500	23
1946 – ČZ 125 A	25
1947 – ČZ 125 B	27
1948 – ČZ 125 t.	28
1950 – ČZ 125 C	30
1950 – ČZ 150 C	31
1950 – Trikolka ČZ 150	33
1954 – Jawa/ČZ 125/150 typ 351/352	35
1956 – Jawa/ČZ 125 typ 355 a 175 typ 356	37
1960 – ČZ 175 typ 450, ČZ 125 typ 453	42
1961 – ČZ 250 typ 455	45
1961 – ČZ 125 typ 461, ČZ 175 typ 460 Svazarmovec	46
1963 – ČZ 175 typ 450.05 de Luxe, ČZ 125 typ 453.05 de Luxe	47
1963 – ČZ 175 typ 450.08	49
1962 – ČZ 175 typ 470 Sport, ČZ 125 typ 473 Sport, ČZ 250 typ 475 Sport	50
1966 – ČZ 125 typ 473.4, ČZ 175 typ 470.4, ČZ 250 typ 475.4 Trial	52
1967 – Italjet - ČZ 125 Rally	53
1969 – ČZ 125 typ 476 a ČZ 175 typ 477	54
1970 – ČZ 175 typ 482 Trail	60
1970 – ČZ 175 typ 482. 01 Cocy	62
1971 – ČZ 250 typ 988	63
1973 – ČZ 125 typ 991, ČZ 175 typ 992	68
1974 – ČZ 250 typ 471	68
1976 – ČZ 350 typ 472	72
1980 – ČZ 250 typ 485	77
1982 – ČZ 175 typ 487 a ČZ 125 typ 488	78
1991 – ČZ 180 typ 487/3 a ČZ 125 typ 488/3	79
1992 – ČZ 180 typ 487.4 a ČZ 125 typ 488.4	81
1992 – ČZ 175 Roland	82
1991 – Penta ČZ 125 Torete	83
1993 – ČZ Cagiva 125 typ 866 Custom	84
1996 – ČZ Cagiva 200 typ 869	84

Nerealizované prototypy	86
1939 – ČZ 500 Koch	87
1947 – ČZ 125 Koch	87
1966 – ČZ 175 typ 613, ČZ 125 typ 603 „Unifikovaná řada“	88
1970 – ČZ 250 typ 986 Street Scrambler	88
1970 – ČZ 200 typ 474	90
1971 – ČZ 200 typ 890	91
1971 – ČZ 125 typ 478, ČZ 175 typ 479	91
1973 – ČZ 250 typ 986 Street	92
1978 – ČZ 350 typ 510	93
1984 – ČZ 250 typ 510	94
1985 – ČZ 175 typ 861 Standart, Tourist, Lux a Sport	95
1986 – ČZ 175/180 typ 864 Trail	97
1988 – ČZ 125 typ 516 UNI	98
1989 – ČZ 400 typ 863	98
1990 – ČZ 175 Bagpiper čili Dudák	99
1990 – ČZ 125 typ 519	99
1995 – ČZ Orion	100
Skútry	101
1956 – ČZ typ 501/01	101
1960 – ČZ 175 typ 502	103
ČZ a sport	105
Soutěžní motocykly	106
1947 – ČZ 125	106
1948 – ČZ 125	106
1949 – ČZ 150	106
1952 – ČZ 150 typ 951 / ČZ 125 typ 952	107
1954 – ČZ 150 typ 953/ČZ 125 typ 954	107
1956 – ČZ 125/150 typ 959	109
1956 – ČZ 125/170 typ 955	109
1957 – ČZ 175 typ 957 / ČZ 125 typ 958	109
1957 – ČZ 125/150 typ 960 / ČZ 175 typ 961 / ČZ 100 typ 963	110
1962 – ČZ 250 typ 455 Skot	111
1962 – ČZ 125 typ 962 / ČZ 175 typ 961 / ČZ 250 typ 966	111
1964 – ČZ 250 typ 970, ČZ 175 typ 971, ČZ 125 typ 972	112
1965 – ČZ 350 typ 973, ČZ 360 typ 974	114
1973 – ČZ 250 typ 993 Trial	114
1979 – ČZ 125 typ 515 / ČZ 125 typ 516 MTX	115
Motocykly pro terénní závody	116
1961 – ČZ 250 typ 963, ČZ 175 typ 963	117
1962 – ČZ 250 typ 964	117
1963 – ČZ 250 typ 967	118
1964 – ČZ 250 typ 968	119
1964 – ČZ 360 typ 969	120
1966 – ČZ 250 typ 980	123

1966 - ČZ 390 typ 981	129
1968 - ČZ 400 typ 982	129
1970 - ČZ 380 typ 981	131
1970 - ČZ 400 typ 981	132
1970 - ČZ 125 typ 984	134
1975 - ČZ 125 typ 511	135
1977 - ČZ 125 typ 996	138
1977 - ČZ 250 typ 997, ČZ 400 typ 998	139
1980 - ČZ 250 typ 978	140
1983 - ČZ 250 typ 513, ČZ 400 typ 514	142
1983 - ČZ 125 typ 516	143
1989 - ČZ 125 typ 519	143
1989 - ČZ 250 typ 520	144
ČZ na silnici	146
1950 - ČZ Walter 250/350	146
1951 - ČZ 150	146
1952 - ČZ 250/350 typ 850/851	147
1952 - ČZ 125 typ 852	147
1954 - ČZ 250/350 typ 853/854	148
1955 - ČZ 175	151
1959 - ČZ 125 typ 855	151
1960 - ČZ 125	151
1961 - ČZ 175 typ 856	151
1961 - ČZ 250 OHC typ 857	152
1962 - ČZ 300 OHC typ 857	153
1963 - ČZ 350 typ 857	153
1964 - ČZ 125 typ 858	154
1966 - ČZ 350/372 typ 859	155
1967 - ČZ 250 typ 970 Junior	156
1966 - ČZ 350/420 typ 860	157
Přehled vyráběných motocyklů ČZ.	160
Použitá literatura.	169
ČZ na výstavách a motocyklových srazech	170

Jak šla léta s ČZ

Historie strakonické značky se takřka v ničem neliší od jiných světových výrobců motocyklů. Na začátku výroba zbraní, záhy doplněná výrobou jízdních kol, která brzy přešla do výroby motocyklů, a rozdíl je snad pouze v tom, že příčinou konce kdysi úspěšné značky nebyla přímá konfrontace s japonskou konkurencí, ale poněkud nepovedená privatizace v Čechách devadesátých let minulého století. Téměř přirozený vývoj – evoluce, chtělo by se říct.

V roce 1919 si strakonický rodák, architekt Karel Bubla, nechal v obchodním rejstříku pod číslem 508

zaregistrovat ochrannou známku Jihočeská zbrojovka, s. r. o., se sídlem ve Strakonících a už v září téhož roku se začalo s výstavbou nových dílen. Na jejich dokončení se však nečekalo a v následujícím roce třicet zaměstnanců zahájilo výrobu automatické pistole, i když zatím jen v provizorních podmínkách bývalého Holbmayerova mlýna v Plzni.

Budoucí architekt se s výrobou zbraní seznámil ve vídeňské zbrojovce, kde si přivydělával na studia, a svoje zkušenosti dokázal úspěšně zúročit, o čemž svědčí skutečnost, že v roce 1920 do rozbíhajícího se podnikání získal další společníky se vkladem

Výroba jízdních kol stála na počátku produkce motocyklů celé řady věhlasných značek. Řadí se k nim i strakonická ČZ bicyklem vzor 1.

1 200 000 Kč. Po dokončení budov ve Strakonících v roce 1921 pro Jihočeskou zbrojovku, s. r. o., pracovalo na padesát zaměstnanců a spojením s dalším výrobcem zbraní – firmou Hubertus z Vejprtu mladá společnost s ručením omezeným pokračovala v expanzi. V roce 1923 se dosavadní společnost s ručením omezením změnila na akciovou společnost Česká zbrojovka se sídlem v Praze.

V roce 1929 představenstvo akciové společnosti rozhodlo o rozšíření portfolia o další komoditu a vedle armádních pistolí ČZ vzor 24, leteckých kulometů LK 28 a LK 30, ale také svítilen Sessa či kleštiček pro vlakové průvodčí, měla nést například značku ČZ i jízdní kola. V téže roce Jihočeská zbrojovka, s. r. o., odkoupila Wippermannovu továrnu vyrábějící součásti jízdních kol v Kralupech nad Vltavou a její výrobní zařízení bylo přestěhováno do Strakonice včetně několika zaměstnanců. Nabídka jízdních kol na domácím trhu se velice brzy rozšířila o solidní bicykl CZS Rapid a od roku 1930 nesla strakonická firma nový oficiální název Česká zbrojovka Strakonice s ochrannou známkou ČZ.

Kromě jízdních kol byla zahájena i výroba článkových řetězů, a přestože byla původně celá produkce určena výhradně pro vlastní potřebu, postupně se článkové řetězy staly velmi dobrým exportním artiklem, což ostatně platí pro strakonickou továrnu i v současnosti, zatímco výroba bicyklů byla ukončena v roce 1945.

Už během prvního roku produkce bylo vyrobeno více než pět set kusů jízdních kol, ale pro zajištění stability společnosti to vzhledem ke kolísajícím objemům zbrojní výroby nemohlo stačit. Správní rada společnosti proto rozhodla o dalším rozšíření nabídky. Představení motorového kola, které si brzy vysloužilo díky žebrovaní válce přezdívku „Kaktus“, na pražském vzorkovém veletrhu v roce 1932 znamenalo jednoznačný úspěch a pro rok 1933 bylo rozhodnuto o přípravě vylepšeného modelu. Že se jednalo o správné rozhodnutí, potvrdil prodej více než tisícovky kusů během následujícího roku.

Logickým vyústěním dosavadního vývoje byla výroba motocyklů, na jejíž přípravě se začalo pracovat už v roce 1932. Prvním „skutečným“ motocyklem značky se v roce 1934 stala stopětasedmdesátka,

v nabídce značky brzy doplněná jednoválcovými dvoutakty ČZ 250 a ČZ 350, které obohatily tuzemský trh s motocykly v roce 1936. V tomtéž roce expandovala strakonická zbrojovka na moravské Slovácko, když byla v Uherském Hradišti zahájena výstavba nového závodu.

Vedoucím konstruktérem motocyklů v meziválečném období a krátce po válce byl Václav Pavlíček, pod jehož vedením vzniklo více než deset typů. Vrcholným modelem značky ČZ předválečného období byla dvouválcová pětistovka, která však neměla příliš času na to, aby naplno předvedla své kvality.

K přednostem všech motocyklů ČZ třicátých let 20. století patřily: primární převod ozubenými koly, dvojitý rám, nízké těžiště, účinné brzdy velkého průměru, velký světlomet, mohutné tlumiče výfuku a černý trvanlivý smalt. „Motocykly ČZ se vyznačují vysokou spolehlivostí, kvalitou a lácí, jsou to stroje, jejichž nákup představuje investici pro celý život.“ Tak zněl reklamní slogan, který pomáhal prodávat stroje v období mezi dvěma válkami. Po roce 1939 byly veškeré výrobní kapacity České zbrojovky nuceně převedeny na produkci kanonů a pum.

Vývoj motocyklů, i když jen v omezené míře, pokračoval i během druhé světové války v tzv. „Pokusném ústavu“, ze kterého byla po ukončení války zřízena opravná motocyklů. Vedoucím byl vynikající závodní jezdec Cyril Němec a mistrem Čeněk Kohlíček, který se po válce proslavil nejenom jako závodník, ale i konstruktér. Kromě sériově vyráběné stopětadvacítiky typu B zde vznikla celá řada zajímavých prototypů. Vedle nerealizované dvoustovky, skútru J. F. Kocha a dalších projektů zde byl postaven prototyp třístapadesátky „Bizon“, jejíž pohonná jednotka byla tvořena mohutnou vejcovitou čtyřrychlostní monoblokovou skříní doplněnou válcem, hlavou a pístem z předválečné ČZ 350. Stejně jako poválečná Jawa 250 – známý „Pérák“ – měla moderně řešený podvozek s teleskopickým odpružením předního kola a kluzákovým odpružením zadního kola. Během války se však nepodařilo dořešit problémy spojené se čtyřrychlostní převodovkou, takže druhý prototyp nebyl už ani dokončen a přednost ve vývoji dostala pro

poválečné období perspektivnější stopětdvacítka. Když Ústřední svaz průmyslu v červenci roku 1945 navrhl rozdělení sfér vlivu ve výrobě motocyklů tak, že strakonické zbrojovce byla přidělena výroba lehkých motocyklů do objemu 175 cm³, byl osud zajímavé třístapadesátky (známé jako Bizon) zpečetěn. 7. března roku 1946 vznikl národní podnik Česká zbrojovka, namísto výroby motocyklů vyšších kubatur byla rozšířena výroba řetězů, a když byly rozhodnutím sjezdu závodních rad z 22. 2. 1948 znárodněny všechny podniky, které měly více než padesát zaměstnanců, bylo o osudu ČZ na dlouhou dobu rozhodnuto.

Roku 1948 byla k základnímu závodu ve Strakonících připojena bývalá protivínská firma Premo, kde byla postupem času vyráběna ozubená kola, elektrické příslušenství a montovaly se tu dokonce i motory. V roce 1955 začal pobočný závod v Blatné vyrábět komponenty brzd a kol, kompletní přední vidlice i rámy motocyklů a bývalá Pražská akumulátorka v Březnici začala jako pobočný závod ČZ vyrábět tlumiče pérování. Mezitím byla v roce 1954 výroba zbraní převedena ze Strakonice do zbrojovek v Brně a Uherském Hradišti.

Prvním poválečným motocyklem, který vyjel z bran strakonické zbrojovky, se stala ČZ 125 A, výroba vyšších kubatur připadla Jawě a tato dohoda zůstala v platnosti i v roce 1953, kdy byla zahájena výroba tzv. „Jednotné“ nebo také „Národní řady“. Cílem tohoto projektu mělo být snížení nákladů a výroba motocyklů jednotného designu v obrovských sériích. V Jawě vyvinuli podvozek, motory o objemu 250 a 350 cm³ a také design nového stroje byl dílem pražských konstruktérů, ve Strakonících měli zajistit pouze vývoj dvou menších motorů o objemu 125 cm³ a 175 cm³ a výrobu strojů nižších objemových tříd. Pro značku ČZ to prakticky znamenalo ztrátu identity nejenom kvůli náhradě tradičního černého laku za jawskou vínově červenou a od roku 1955 kvůli novému názvu podniku – České závody motocyklové n. p. Nové stopětdvacítky, stopadesátky a stopětasedmdesátky nesoucí značku Jawa-ČZ přes modernější vzhled nenabízely o mnoho víc než původní lehké stopětdvacítka a stopadesátka ČZ.

Rokem 1959 bylo spojení značek Jawa a ČZ formálně ukončeno a od roku 1960 se stroje vyráběné pod značkou ČZ začaly od produkce Jawy lišit. Pro ČZ byl od začátku šedesátých let v porovnání s Jawou charakteristický sportovnější styl a strakonické motocykly se mimo jiné vrátily i ke svým tradičním barvám – černé a šedé. Zatímco Jawa dál vyráběla motocykly s rámem svařeným z trubek čtyřhranného průřezu, motocykly ČZ měly rám vyrobený z trubek s kruhovým průřezem. Částečně se změnil i blok motoru, který již nesl znak ČZ a výrobní číslo začínající číslem typu motocyklu. Nové, přesnější tvarování kanálů, jiná hlava válců a tím pádem i vyšší stupeň komprese s sebou přineslo i žádoucí zvýšení výkonu v porovnání s motocykly „Jednotné řady“ a Čízy si na rozdíl od Jawy klidně vystačily s jedním výfukem umístěným na levé straně. Zlepšilo se tak chlazení přední části válce podporované mohutnějším žebrováním a zlepšilo se rovněž proudění plynu ve spalovacím prostoru. V březnu roku 1960 se dostala do prodeje první, tzv. nultá série čítající tisíc vyrobených kusů. Jawa-ČZ 125 typ 355 byla nahrazena typem ČZ 125 typ 453, Jawa-ČZ 175 typ 356 se dočkala náhrady modelem ČZ 175 typ 450 a v roce 1961 výrobní program doplnila i první poválečná dvěstěpadesátka ČZ typ 455.

K padesátému výročí založení značky ČZ připravili v objemových třídách 125 a 175 cm³ nové modely typ 476 a 477, které po konstrukční stránce sice vycházely z dosud vyráběných modelů, ale jejich design odpovídal soudobým trendům a na pařížském autosalonu v roce 1970 byl oceněn zlatou medailí. Sedmdesátá léta však znamenala pro náš motocyklový průmysl téměř dokonalou zkázu. Nejenže na vyspělých trzích začali kralovat japonští výrobci, ale výroba motocyklů značek ČZ a Jawa byla díky zajištěným zakázkám socialistických odběratelů na dlouhá léta dopředu označena jako stabilizovaná a ke konci sedmdesátých let dokonce jako útlumová. Ve Strakonících se od roku 1975 začaly vyrábět automobilové převodovky, od roku 1978 byly konstrukční kapacity podniku využívány spíše pro vývoj motorových pil nebo stacionárních motorů, které se měly stát hlavní náplní výroby, a v roce 1981 byla zahájena výroba turbodmychadel.

Ve Strakonících chyběly prostředky nejen na vývoj, ale i na pouhou obnovu strojního zařízení, což se pochopitelně odráželo na kvalitě, až dokonce i dosavadní velmi spokojený hlavní odběratel SSSR přestal mít o nekvalitně vyrobené české motocykly zájem. Stopětadvacítka a stosedmdesátpětka byly po dvacetileté produkci beznadějně zastaralé po všech stránkách, ale místo jejich modernizace, když už ne náhrady, byla výroba rozšířena o dvěsta a třístapadesátku. Nešlo ovšem o rozšíření nabídky o výkonné moderní motocykly. To jen v Jawě nestačili plnit požadavky hlavního odběratele – tehdejšího Sovětského svazu na dodávky robustních a levných dopravních prostředků, čemuž odpovídaly nejenom technické parametry, ale i design nových motocyklů. Přesto během let 1981 až 1983 vznikl prototyp skutečně moderního motocyklu poháněného čtyřdobým motorem, který se téměř dostal do sériové výroby. Na soumraku výroby motocyklů ve Strakonících už nemohlo nic změnit ani ukončení výroby převodovek v roce 1987.

V roce 1992 se však přece jen zdálo, že ve Strakonících budou vyráběny motocykly přinejmenším

evropské úrovně: 1. ledna 1992 byla ustanovena dceřiná společnost ČZ Cagiva a v následujícím roce měl společný podnik ČZ-Cagiva obdržet od Evropské rozvojové banky půjčku 15 miliard lir pro restrukturalizaci a modernizaci strojního zařízení. Celkové investice měly činit 72 miliard lir, což mělo umožnit italské společnosti Cagiva počínaje rokem 1996 produkovat ve Strakonících 40 000 motocyklů. Na konci roku 1995 se stal generálním ředitelem čtyřiapadesátiletý Paolo Donghi, který předtím pracoval jako generální ředitel legendární značky Moto Guzzi.

Jako první výsledek spolupráce s novým investorem se v roce 1993 představila stopětadvacítka ČZ Cagiva 125 Roadster typ 861 a o dva roky později k ní přibyla čtyřtaktní dvoustovka ČZ Cagiva 200 typ 869. V plánech bylo ještě enduro poháněné stejným motorem jako dvoustovka. Jeho první před-sériové kusy byly sice smontovány ještě v roce 1996, ale ke skutečné sériové výrobě už nedošlo. V roce 1997 byla výroba motocyklů ve Strakonících definitivně ukončena a jedině, co z motocyklové továrny zbylo, je výroba motocyklových řetězů.

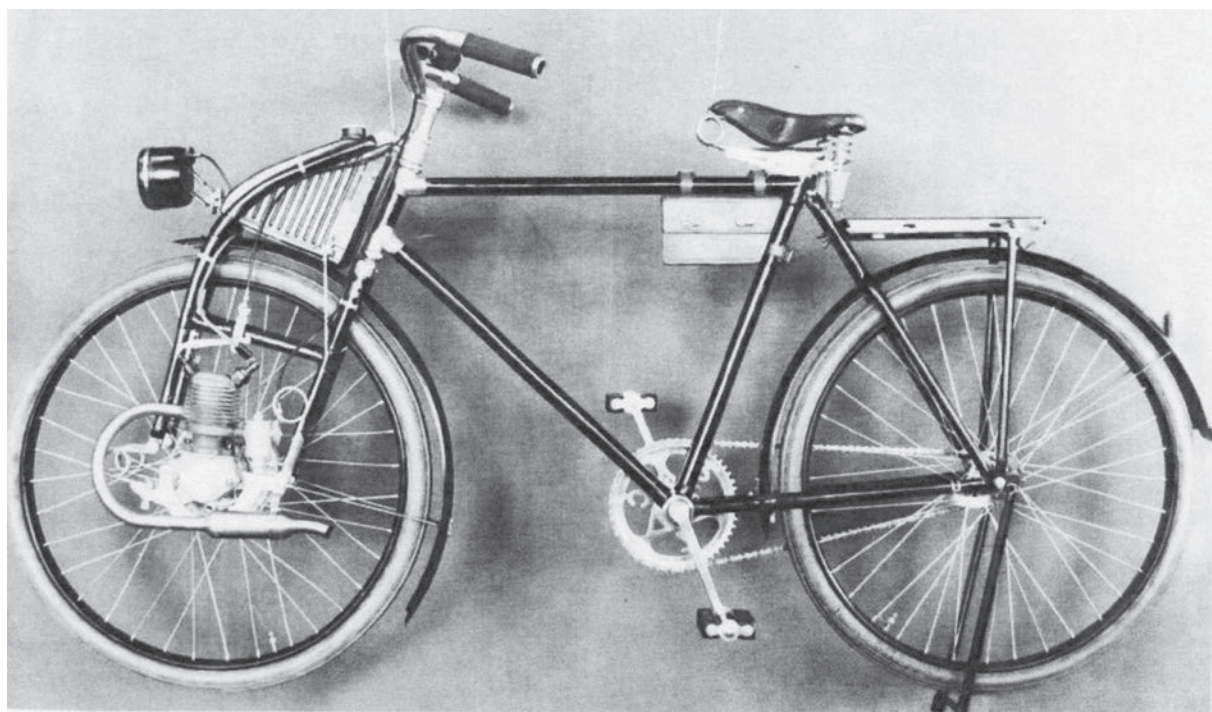
Motokola

1930 – ČZ motokolo

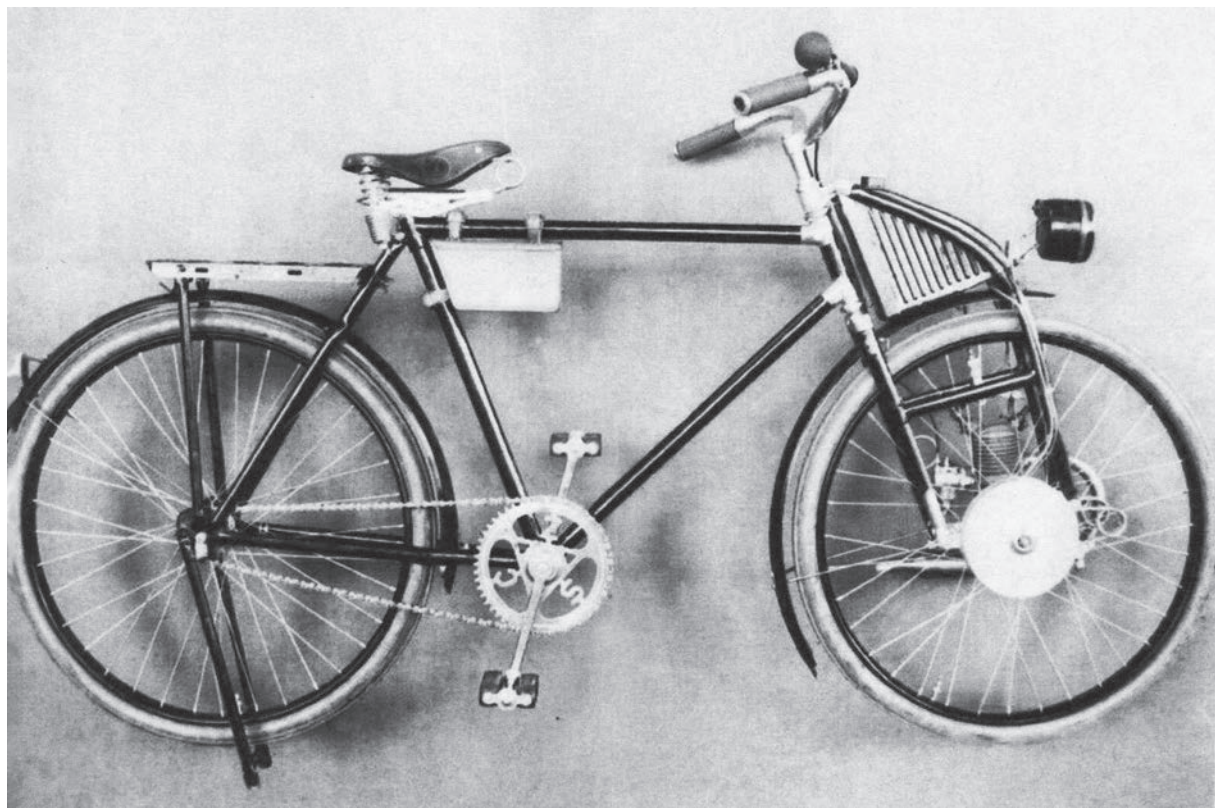
Na motorovém kole, které se dalo pořídit a provozovat s nízkými náklady, mohla podle tehdejších předpisů jezdit každá svéprávná osoba starší čtrnácti let i bez řidičského průkazu, poznávací značky a nebylo ani zapotřebí platit silniční daň či povinné pojištění. To všechno slibovalo v případě vhodné konstrukce možnost dosáhnout zajímavých zisků i stabilního výrobního programu.

Hlavním iniciátorem výroby motorových kol a později i motocyklů byl tehdejší technický ředitel, absolvent techniky ve Vídni, Ignác Uhl, který před první světovou válkou pracoval pod vedením slavného českého rodáka Ferdinanda Porsche u rakouské společnosti Steyr.

Jako vzor pro výrobu motorového kola značky ČZ byla použita starší konstrukce jiné rakouské společnosti – Austro. Konkrétně se jednalo o v Rakousku již nevyráběný typ Motorette s pohonnou

Pohled na jeden ze strojů dvacetikusové série z roku 1931.

Motokolo ČZ z roku 1931 bylo postaveno podle vzoru rakouského Austro Motorette.

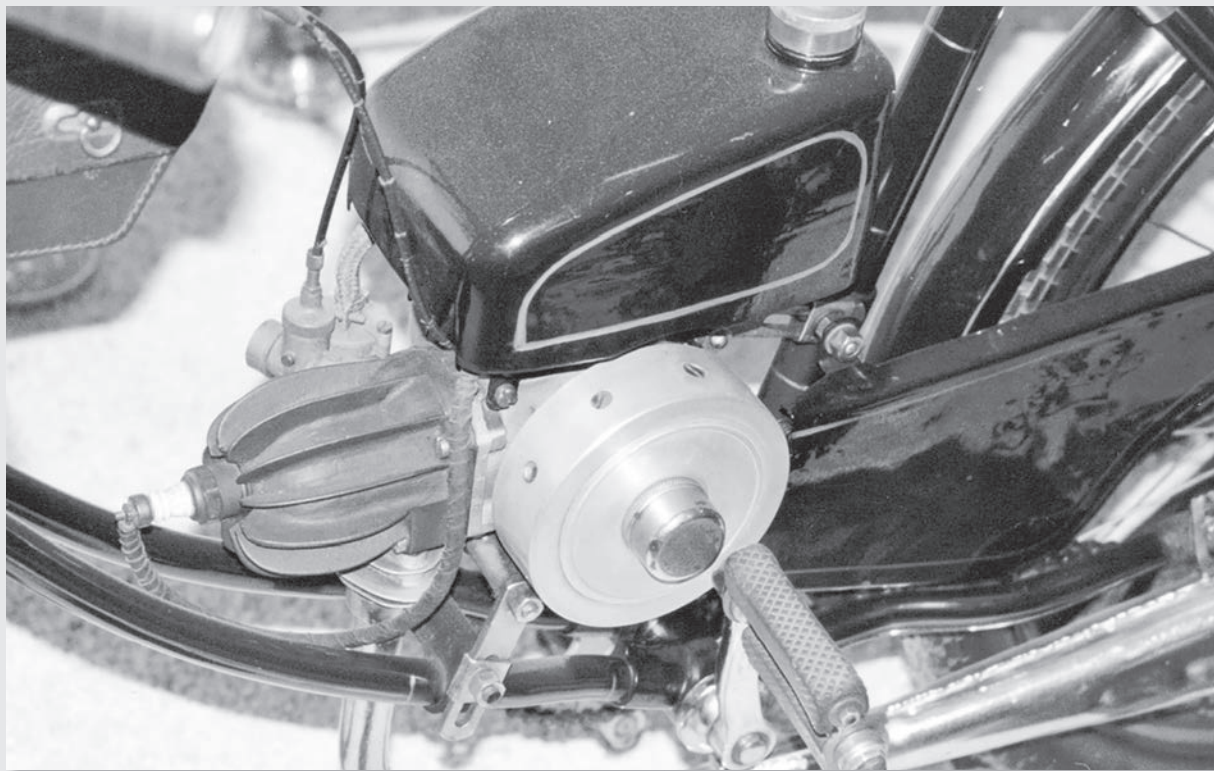
jednotkou o objemu 50 cm³ umístěnou na pravé straně u předního kola.

První vzorek byl vyroben už v roce 1930. Motorové kolo ČZ vzniklo ve spolupráci s firmou Mořic Andršt a pro jeho stavbu bylo jako základ použito jízdní kolo robustní konstrukce ČZ vzor 1. Malý motor o objemu 60 cm³, vyvinutý ve Strakonících a disponující skromným výkonem 1,1 kW (1,5 k), umožňoval 30kg vážícímu stroji dosáhnout až 30 km/hod při spotřebě 1,5 l /100 km, ale díky nepřilíš šťastné koncepci neměl tento první motorem poháněný dopravní prostředek ze Strakonice zrovna nejlepší jízdní vlastnosti. V roce 1931 bylo vyrobeno pouhých dvacet motokol, které byly dílem rozmontovány, dílem nabídnuty zaměstnancům.

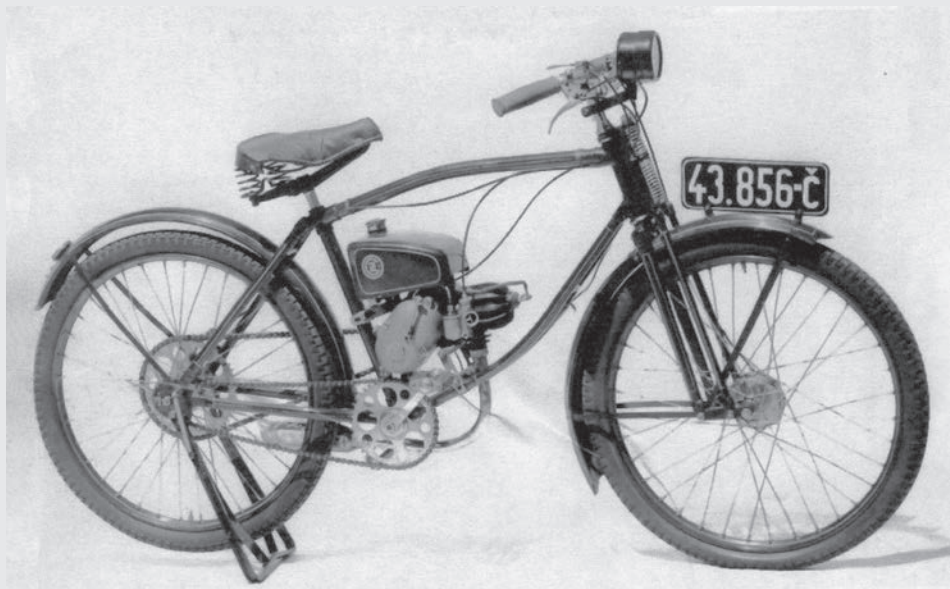
1932 – ČZ 76 Kaktus

V září roku 1931 byly podle návrhu Václava Pavlíčka, pozdějšího technického ředitele ČZ, a konstruktérů Josefa Hansela a Josefa Hájka dokončeny práce na konstrukci nového motokola, které se od prvního provedení lišilo uložením motoru v těžišti, nad pedály původního bicyklu.

Kromě této koncepce se sice ještě zvažovalo motokolo stejné koncepce jako neúspěšný typ ČZ 1960 z roku 1930, tedy s pohonem předního kola podle vzoru motokola představeného firmou NSU v roce 1930. Nakonec byla zvolena vlastní konstrukce a motokolo NSU připomínala pouze pohonná jednotka, lišící se od německého vzoru vyústěním válce z motorového bloku. K pohonu nového stroje byl tedy použit dvoudobý tříkanálový jednoválec o objemu 76 cm³ a výkonu 1,1 kW

Typické žebrování válce pohonné jednotky nového motokola ČZ stálo za přezdívkou „Kaktus“.

K tomu, aby vzniklo kvalitní motokolo, nestačilo jenom opatřit rám jízdního kola pohonnou jednotkou. Motokolo ČZ 76 Kactus mělo blíž k malému motocyklu než jízdnímu kolu.

(1,5 k) s karburátorem Graetzin a setrvačnickovým zapalováním R. Bosch. Motor byl vybaven pístem s deflektorem a nesnímatelnou hlavou válce, jehož žebrování přineslo motokolu výstižnou přezdívku – „Kaktus“.

Konstrukční zajímavostí, která se stala takřka poznávacím znakem všech předválečných motorů ČZ, byl primární převod soukolím s přímým ozubením, od něhož bylo poháněno zadní kolo, zatím ještě bez převodovky, sekundárním řetězem. Trubkový rám byl ve spodní části zdvojený, silnější byly i ráfky kol a přední vidlice byla odpružena pomocí krátkých kyvných ramen. Bezpečnosti jízdy zcela jistě prospělo použití malých bubnových brzd na obou kolech. Hmotnost vzrostla na 40 kg, ale stoupla také nejvyšší rychlost na 35 km/h. To vše v roce 1932 za příznivou cenu 2 550 Kč.

Pro povrchovou úpravu byla zvolena černá a červená barva se zlatým nebo bílým linkováním, ale bylo postaveno i několik motokol s modrým lakem.

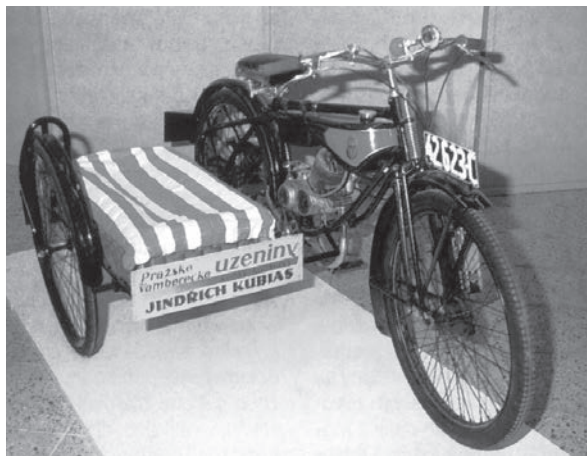
Ještě do konce roku 1931 bylo vyrobeno prvních 250 motokol typu ČZ 76 a na konci února bylo motokolo schváleno k uvedení do běžného provozu. O správnosti zvolené koncepce, která měla blíž k lehkému motocyklu než k jízdnímu kolu, svědčil celkový počet vyrobených strojů – 492 kusů.

1933 – ČZ 98

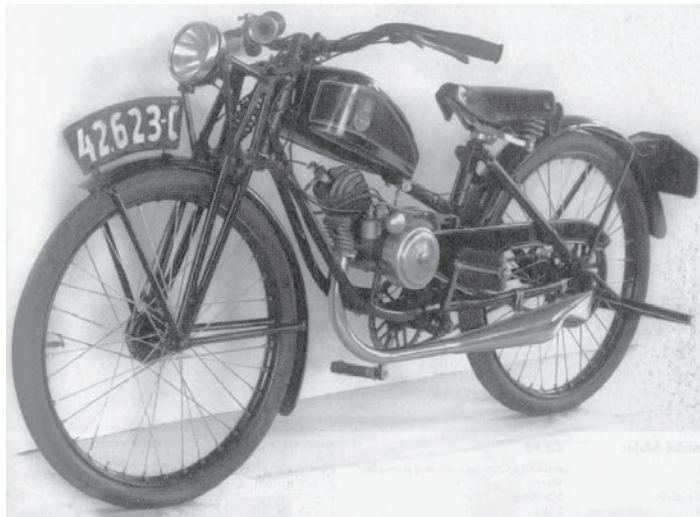
V roce 1933 se představil nástupce tzv. Kaktusu, motokolo ČZ 98, které bylo připravováno v roce 1932 během výroby svého předchůdce. Iniciátorem jeho vzniku byla výkonnější pohonná jednotka Fichtel-Sachs a v roce 1932 bylo pro studijní účely dokonce zakoupeno motokolo britské provenience Coventry Eagle s motorem Villiers o objemu 98 cm³. Vyhodnocení situace pak vedlo k zahájení výroby výkonnějšího a dokonalejšího modelu, který dostal označení ČZ 98.

Rám nového modelu už nebyl svařovaný, ale sešroubovaný z trubek. Motor s letmo uloženou klikou sice zůstal na stejném místě zrovna tak jako karburátor Graetzin a zapalování Robert Bosch, ale

především se zvětšil objem na 98 cm³ a tím pádem vzrostl i výkon na celé 1,48 kW (2 k) dosahované při 2 000 ot/min a samozřejmě i nejvyšší rychlost 60 kg vážícího stroje, která nyní činila 45 km/hod při spotřebě pouhých 2 l/100 km.

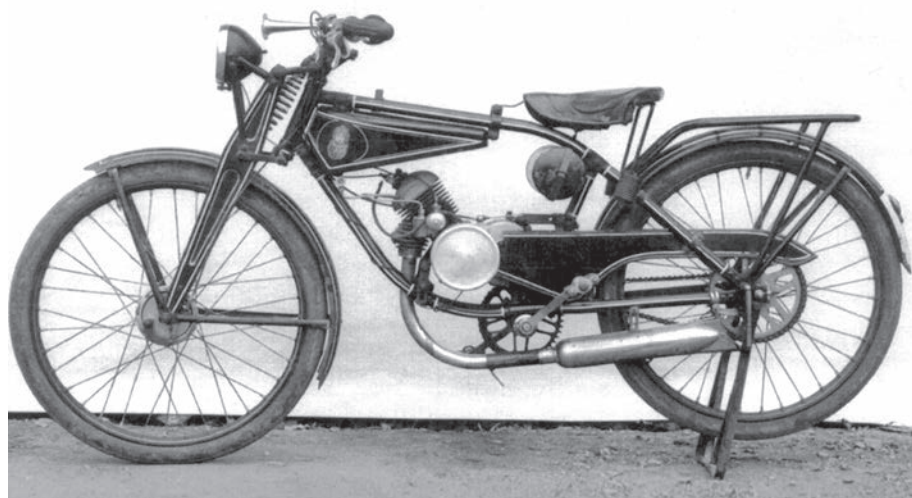
Původní provedení motokola ČZ z roku 1933 s vahadlovou přední vidlicí.

Motokolo ČZ 98 modelového roku 1934 v provedení pro dámy, ještě s prototypovou přední vidlicí a sedlem bicyklového typu.

ČZ 98 byla nabízena stejně jako předchozí ČZ 76 v barevném provedení černá nebo luxusnější

Motokolo ČZ 98 v provedení z roku 1935 s novým sedadlem motocyklového typu, přední lisovanou vidlicí a upraveným tvarem nádrže.

indiánská červená, v obou případech doplněná bílými nebo zlatými linkami.

Kromě standardní verze byla v roce 1934 nabídka motokol rozšířena o tzv. „dámské“ provedení, které se lišilo především sníženou horní trubkou rámu, čímž mělo být usnadněno nasedání na motokolo dámám v sukních. Ve stejném roce se na prototypch objevila nová přední lisovaná vidlice s vyraženými otvory, která pak byla od roku 1935 montovaná mírně upravená – bez otvorů. Pro modelový rok 1934 byla v děleném bloku motoru na bronzovém ložisku dvakrát uložená klika, válec měl klasické přepouštěcí kanály a jeho hlava měla dvě vodorovná chladičí žebra.

V roce 1935 bylo původní sedadlo bicyklového typu, upevněné na svislé trubce, nahrazeno novým sedadlem používaným u motocyklů a přibyl pevný kryt zapalování, který se objevil už u některých strojů modelového roku 1936. Rok 1935 je zajímavý také tím, že se značka ČZ objevila prostřednictvím typu 98 na motocyklových soutěžích.

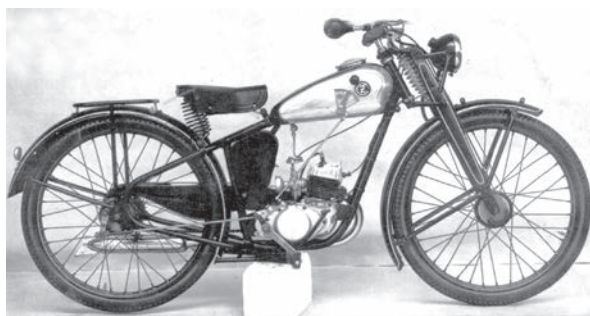
Drobné změny byly provedeny u ČZ 98 modelového roku 1936, z nichž nejvýznamnější byla změna tvaru přední části palivové nádrže, větší žebrování válce, jehož hlava měla jenom jedno vodorovné chladičí žebro, nové bylo koleno výfuku a zvětšilo se předsunutí předního úchytu motoru. V této

podobě pak bylo motokolo ČZ 98 vyráběno až do roku 1937.

Bezrychlostní motokolo ČZ 98 znamenalo jednoznačný úspěch. Celkem bylo vyrobeno 3 822 motokol prodávaných za téměř stejnou cenu (2 850 – 2 950 Kč) jako původní „Kaktus“.

1937 – ČZ 98

Během roku 1936 pokračovali ve strakonické zbrojovce v modernizaci ČZ 98, kterou se motokolo ještě více přiblížilo skutečnému motocyklu. Nejvýznamnější změnou byla zaoblená palivová nádrž,

Prototyp ČZ 98 z roku 1936.

ale mnohem důležitější změny se odehrály na rámu, a především na pohonné jednotce. Původní motokolo připomínala už jenom řídlítka bicyklového provedení a šlapadla, která však sloužila jenom k nastartování, nový motor spojený s dvoustupňovou převodovkou měl totiž dostatek síly, aby už nebylo motokolu nutné pomáhat šlapáním při jízdě do kopce.

Nový motor si sice zachoval původní objem, ale konstrukce využívala Schnurleho patent kombinující vratné vyplachování a píst s plochým dnem, a především byla doplněna dvoustupňovou převodovkou, takže motocykl o výkonu 1,8 kW (2,4 k) dokázal motocykl o hmotnosti 54 kg dosahovat rychlosti až 60 km/hod. Drobným nedostatkem bylo umístění zapalování příliš blízko karburátoru Graetzin Kf 13,5, což mohlo být v případě přílišného přeplavení plovákové komory třeba i příčinou požáru.

Výkonnější motor byl osazen do upraveného šroubovaného rámu z plechových profilů, který se společně s novou vahadlovou přední vidlicí Webb, odpruženou tlačnou pružinou, postaral o zlepšení jízdních vlastností a dostatečné osvětlení vozovky zajišťoval u prvních sérií z roku 1937 reflektor Bosch.

Takto upravené motokolo se poprvé představilo 7. února 1937 na VIII. zimní soutěži a na jarním

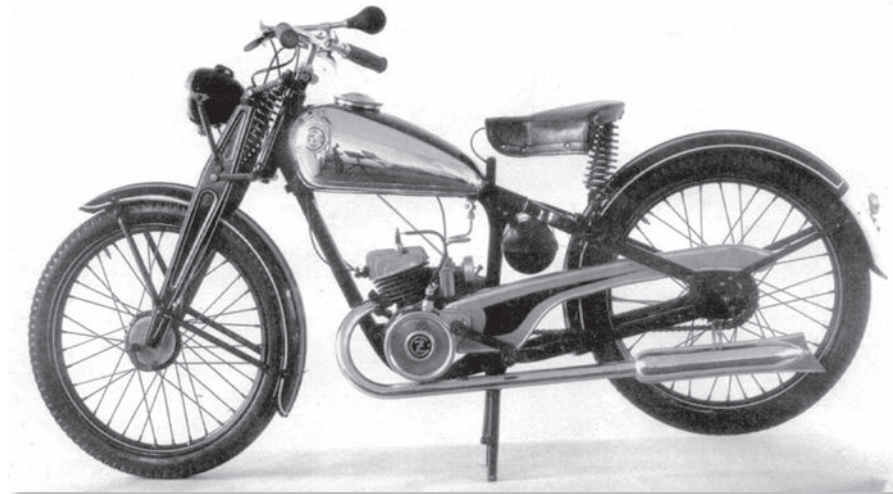
Pražském vzorkovém veletrhu. První sériová motokola pak přišla do prodeje v květnu téhož roku a zájem byl obrovský. Do začátku druhé světové války a poté ještě v letech 1946 a 1947 bylo vyrobeno 12 166 včetně pozdějších modelů, přičemž v roce 1947 bylo posledních 173 strojů smontováno z dochovaných dílů.

V roce 1938 byla ČZ 98 jenom mírně upravena montáží vlastního reflektoru ČZ a původní karburátor Graetzin Kf 13,5 byl nahrazen větším modelem Kf 14. Motokolo ČZ 98 bylo dodáváno v černém laku kombinovaném chromem nebo matným stříbrným lakem s bílými a od roku 1938 modrými linkami. V roce 1938 bylo provedení s chromovanými boky palivové nádrže prodáváno za 3 300 Kč, méně atraktivní provedení s lakovanými boky bylo o 200 Kč levnější.

1938 – ČZ 98 Holand'an

Rok 1938 přinesl zdokonalení oblíbeného motokola v podobě třírychlostní převodovky. V tomto roce byl vyroben první prototyp takto upraveného motokola, které už vlastně motokolem ani nebylo, tedy alespoň část jeho produkce, jejíž motor se už nestartoval pomocí bicyklových pedálů, ale startovací

Motokolo ČZ 98 v modelovém provedení z roku 1938.

páskou jako skutečný motocykl. Sériová výroba byla zahájena v následujícím roce a do konce roku bylo vyrobeno 518 strojů tohoto typu.

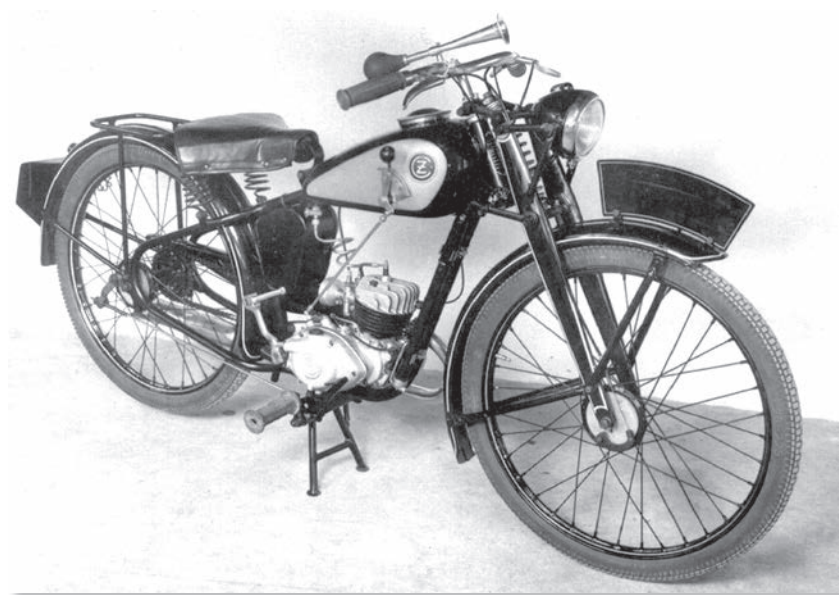
Tato úprava byla realizována u motocyklů určených pro export do zemí, kde byla motokola opatřena pedály legislativně znevýhodněna – několik desítek strojů bylo skutečně vyvezeno i do Německa a pravděpodobně na popud holandského odběratele byl tento model označen jako „Holandské motokolo“. Většina z vyrobených motokol si však našla zájemce na tuzemském trhu.

Na rozdíl od staršího modelu s dvourychlostní převodovkou bylo u strojů s třírychlostní převodovkou upuštěno od montáže bicyklových pedálů, které byly nahrazeny startovací pákou uloženou na pravé straně motorového bloku. Podle dobových prospektů dosahovala třírychlostní ČZ 98 rychlosti 65 km/hod. Na domácím trhu se prodávalo jen o málo draž než původní dvourychlostní provedení – za 3 500 Kč.

V roce 1946 bylo z dochovaných dílů a součástí smontováno asi 2 000 kusů strojů ČZ-98 s třírychlostní převodovkou, které se od předválečného provedení lišily umístěním startovací páky na levé straně.

Poválečné „Stovky“ byly modernizovány stejně jako první poválečný motocykl ze Strakonice – ČZ 125 A. Přední vidlice byla opatřena tlumičem pérování a kola měla širší ráfky – 51 mm místo původních 40 mm – a poslední vyrobené „Stovky“ měly zvětšená krajní žebra na hlavě válce. Palivové nádrže měly černě lakované boky, oddělené od stříbrně lakovaného zbytku nádrže jednou červenou linkou doplněnou dvěma bílými linkami v černě lakovaném boku. Několik motocyklů bylo vyrobeno i s chromovanými palivovými nádržemi anebo byly motory o objemu 98 cm³ zamontovány do podvozku ČZ 125 A, která vlastně na základech motokola ČZ 98 vznikla.

Celá poválečná produkce „Stovek“, včetně malé série smontované ještě v roce 1947, si našla zákazníky na domácím trhu a zůstalo i u přezdívky „Holandaň“, i když už vlastně o žádného Holanďana ani o motokolo nešlo.

ČZ 98 s třírychlostní převodovkou z roku 1938.

Cestovní motocykly

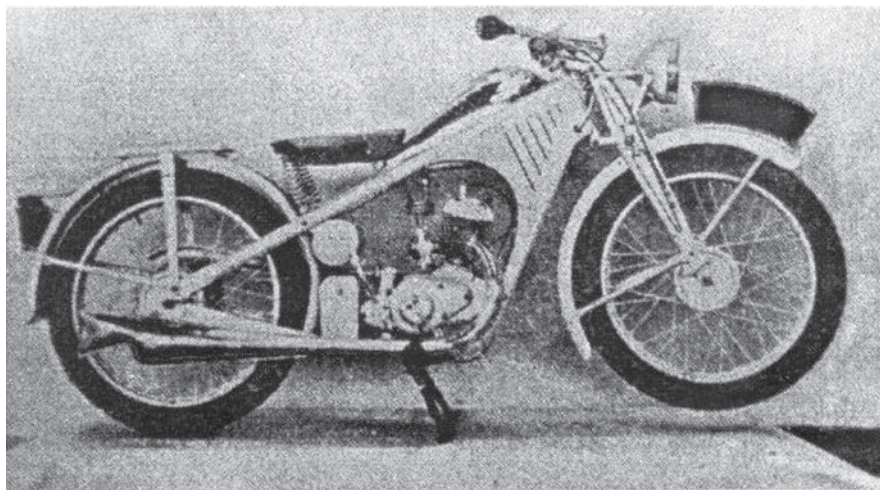
1934 – ČZ 175

Pražský autosalon se na podzim roku 1934 stal místem premiéry prvního skutečného motocyklu od základu vyvinutého ve Strakonících. Původně se mělo jednat spíše o zesílené motokolo zbavené pedálů a vybavené motorem o objemu 150 cm³, ale nakonec byly vystaveny dva prototypy vyvedené v bílém a černém laku, které byly spíše zmenšeninou větší dvěstěpadesátky, jejíž vývoj nešel tak rychle, jak by si představenstvo společnosti Česká zbrojovka Strakonice, a.s. představovalo.

Vývoj nového motocyklu trval pouhých šest měsíců a strakoničtí konstruktéři se nechali inspirovat motocykly značek Zundapp a DKW, které patřily ke špičce v této kategorii. Byla to dobrá volba, která se prakticky ihned odrazila v zájmu návštěvníků pražského autosalonu, a ještě na sklonku roku 1934

bylo rozhodnuto o zvýšení objemu na 175 cm³ a do jara následujícího roku mělo být dokončeno prvních 500 sériových motocyklů. Jak se mělo ukázat, šlo o velice podhodnocený odhad poptávky.

Sériové stroje se od vystavovaných prototypů lišily nejenom větším objemem válce, ale i absencí nožního řazení, které nahradila ruční páka, a zmizely i plechové výztuhy u hlavy rámu. Srdcem motocyklu byl vzduchem chlazený jednoválcový dvoudobý motor o objemu 172,5 cm³, který dosahoval výkon 4 kW (5,5 k) při 3 800 1/min. Klikový hřídel měl uložený na valivých ložiskách, primární převod ozubenými koly a zapalování setrvačnickovým magnetem, které však bylo vzhledem k velikosti motoru poněkud předimenzované, a tak nejčastější závadou jinak velmi spolehlivého motocyklu bývalo ustřížení klínku zapalování. Na zadní kolo byl výkon motoru přenášen prostřednictvím vícelamelové spojky

**Prototyp ČZ 150
z roku 1934.**